

Bijlage I

bij het toezichtsrapport over
de wegingsnotities van de AIVD en de MIVD voor
de internationale samenwerking met
de Counter Terrorism Group- en sigint-partners

CTIVD nr. 60

[vastgesteld op 21 december 2018]

Commissie van Toezicht
op de Inlichtingen- en
Veiligheidsdiensten

Toetsingskader

1. De verplichting tot het opstellen van wegingsnotities

Voordat de AIVD en de MIVD een samenwerkingsrelatie aangaan met een buitenlandse dienst, moeten zij aan de hand van een aantal criteria afwegen of dit toelaatbaar is en, zo ja, wat de aard en intensiteit van de beoogde samenwerking kan zijn (artikel 88 lid 2 Wiv 2017). De uitkomst van die weging en de beslissing om vervolgens de samenwerking aan te gaan wordt vastgelegd in een wegingsnotitie. Het maken van deze afweging was onder de Wiv 2002 een plicht die kon worden afgeleid uit de zorgplicht van de diensthoofden voor het aangaan en onderhouden van verbindingen met buitenlandse diensten en de wetsgeschiedenis. De CTIVD heeft al in haar toezichtsrapport nr. 22A (2009) aanbevolen dat de AIVD per buitenlandse dienst een fundamentele beoordeling maakt van de mate waarin voldaan wordt aan de samenwerkingscriteria. Deze aanbeveling is overgenomen door de minister van BZK. Ook de minister van Defensie heeft een overeenkomstige aanbeveling ten aanzien van de MIVD overgenomen in juli 2015, naar aanleiding van het toezichtsrapport nr. 22B (2015).

De verplichting tot het maken van een afweging die in de Wiv 2017 is neergelegd voor het aangaan van samenwerkingsrelaties (dus: voor nieuwe samenwerkingsrelaties) houdt ook in dat deze afweging gemaakt moet worden voor de bestaande samenwerkingsrelaties van de AIVD en de MIVD, als deze onder de Wiv 2017 worden voortgezet. Om te voorkomen dat deze samenwerkingsrelaties in afwachting van een weging zouden moeten worden beëindigd of tijdelijk stopgezet, is in de wet voorzien in een overgangperiode van twee jaar (artikel 166 Wiv 2017). Deze periode is naar aanleiding van het politieke en maatschappelijke debat in het kader van het regeerakkoord en het referendum over de Wiv 2017, aanzienlijk teruggebracht. De ministers zegden toe dat de wegingsnotities voor de kopgroep van vertrouwde partners waarmee intensief wordt samengewerkt binnen samenwerkingsverbanden gereed zouden zijn bij de inwerkingtreding van de Wiv 2017, derhalve op 1 mei 2018.¹ Het gaat hier om de partners in CTG-verband en de partners binnen samenwerkingsverbanden op het gebied van sigint. De overige wegingsnotities voor de bestaande samenwerkingsrelaties moeten voor 1 januari 2019 zijn vastgesteld.²

¹ Brief van de ministers van BZK en Defensie aan de Tweede Kamer d.d. 15 december 2017, *Kamerstukken II 2017/18*, 34 588 nr. 69.

² Brief van de ministers van BZK en Defensie aan de Tweede Kamer d.d. 6 april 2018, *Kamerstukken II 2017/18*, 34 588 nr. 70.

2. De rol van wegingsnotities binnen de samenwerking met buitenlandse diensten

Wegingsnotities maken onderdeel uit van het kader voor samenwerking door de AIVD en de MIVD met buitenlandse diensten. Binnen dat kader zijn zij het juridisch fundament; de basis waarop alle afwegingen in de samenwerkingsrelatie rusten.

Dit heeft tot gevolg dat wegingsnotities de informatie moeten bevatten die relevant is om te kunnen beslissen over toekomstige samenwerkingsactiviteiten met de betreffende buitenlandse dienst. Dat is één van de functies van de wegingsnotities: het bieden van de benodigde informatie over een samenwerkingspartner. Een andere functie is die van schriftelijke motivering: in de wegingsnotitie wordt verantwoording afgelegd over de keuze om al dan niet met een bepaalde buitenlandse dienst samen te werken en over de toegestane bandbreedte (invulling, intensiteit) van die samenwerking. Daarbij worden de risico's die verbonden zijn aan de samenwerking en de mogelijkheden die bestaan om die risico's te beperken, benoemd en betrokken in de afweging. De laatste functie van de wegingsnotitie is die van het begrenzen van de samenwerking; voor de medewerkers van de AIVD en de MIVD die zich in de praktijk bezig houden met internationale samenwerking vormt de wegingsnotitie een praktisch handvat waarin teruggevonden kan worden welke samenwerkingsactiviteiten ten aanzien van welke onderwerpen zijn toegestaan binnen de samenwerking. De wet hanteert het systeem van een zogenaamde dubbele afweging die geldt voor samenwerkingsactiviteiten in concrete gevallen, zoals het verstrekken van persoonsgegevens aan een buitenlandse dienst. Die dubbele afweging bestaat ten eerste uit de afweging: (1) Past deze activiteit (de gegevensverstrekking) binnen de grenzen van de samenwerking zoals die zijn neergelegd in de wegingsnotitie? En vervolgens (2): Voldoet de concrete samenwerkingsactiviteit, binnen dat kader, aan de vereisten van noodzakelijkheid, proportionaliteit en subsidiariteit?³ In deze tweede afweging wordt gezien in hoeverre de risico's van de concrete samenwerkingsactiviteit opwegen tegen het belang daarvan. De risico's benoemd in de wegingsnotitie moeten dan op het concrete geval worden toegepast en er kan daarnaast ook sprake zijn van bijkomende risico's. De wet kent een aantal categorieën samenwerkingsactiviteiten: het verstrekken van geëvalueerde of ongeëvalueerde gegevens, het verlenen van technische of andere vormen van ondersteuning (bijvoorbeeld het inzetten van een bijzondere bevoegdheid) of het doen van een verzoek om zelf technische of andere vormen van ondersteuning te ontvangen van een buitenlandse dienst.

In uitzonderingsgevallen biedt de wet de diensten de mogelijkheid om gegevens te verstrekken aan een buitenlandse dienst waar geen samenwerkingsrelatie mee bestaat (artikel 64 Wiv 2017). Dan moet er wel sprake zijn van een dringende of gewichtige reden, zoals aanwijzingen voor een terroristische aanslag in het betreffende land.⁴ Dit betekent dat er in die gevallen gegevens verstrekt mogen worden zonder dat daar een wegingsnotitie aan ten grondslag ligt. In beleidsregels die de ministers van BZK en Defensie eind april 2018 hebben vastgesteld, is dit uitgesloten waar het gaat om ongeëvalueerde gegevens verkregen uit onderzoeksopdrachtgerichte interceptie op de kabel. Dit mag dus niet zonder wegingsnotitie.

³ Bij gegevensuitwisseling gaat het om de afweging of de gegevensuitwisseling voldoet aan de vereisten van noodzakelijkheid en behoorlijkheid (artikel 18 Wiv 2017). Behoorlijkheid omvat mede de proportionaliteit en de subsidiariteit. Bij operationele samenwerking waarbij de inzet van bijzondere bevoegdheden aan de orde is, gaat het om een afweging van de noodzakelijkheid, proportionaliteit en subsidiariteit (artikelen 26, 28 en 90 lid 3 Wiv 2017).

⁴ Memorie van toelichting op de Wet inlichtingen- en veiligheidsdiensten 2017, *Kamerstukken II* 2016/17, 34 588 nr. 3, p. 138. In een dergelijke situatie is ook toestemming van de minister vereist (artikel 64 lid 2 Wiv 2017).

3. De inhoud van wegingsnotities

De wegingsnotitie moet antwoord geven op de vraag of kan worden overgegaan tot het aangaan van een samenwerkingsrelatie en – indien het antwoord hierop ‘ja’ is – wat de aard en de intensiteit van de beoogde samenwerking kan zijn. Uit de memorie van toelichting blijkt dat de keuze om samen te werken ook moet worden gemotiveerd: Waarom is dit noodzakelijk, zelfs als niet aan alle criteria is voldaan? Daarnaast wordt gesteld dat uiteen moet worden gezet welke invulling de samenwerking krijgt en de randvoorwaarden die daarbij gelden. Hiervoor is het nodig eerst aan de hand van de samenwerkingscriteria de risico's die aan de samenwerking verbonden zijn in kaart te brengen. Die risico's en de mogelijkheden die bestaan om deze te mitigeren zijn vervolgens bepalend voor de bandbreedte van de samenwerking. Bij die bandbreedte kan volgens de memorie van toelichting concreet worden gedacht aan zaken als over welke onderwerpen onder welke omstandigheden gegevensuitwisseling kan plaatsvinden en aan welke andere voorwaarden moet worden voldaan.

Het belang van het benoemen van de risico's in de wegingsnotitie is door de CTIVD benadrukt in haar toezichtsrapport nr. 48.⁵ De risico's die in de wegingsnotitie worden benoemd behoren namelijk aan de orde te komen in de afzonderlijke motivering van concrete samenwerkingsactiviteiten, zoals het verstrekken van persoonsgegevens. Op dat moment wordt beoordeeld of de mogelijke risico's zich in het onderhavige geval kunnen manifesteren en, indien dat het geval is, welke zwaarwegende redenen er zijn om toch gegevens te verstrekken.

De criteria die op grond van de Wiv 2017 in ieder geval bij de weging moeten worden betrokken zijn de volgende:

- a) De democratische inbedding van de dienst in het desbetreffende land;
- b) De eerbiediging van de mensenrechten door het desbetreffende land;
- c) De professionaliteit en betrouwbaarheid van de desbetreffende dienst;
- d) De wettelijke bevoegdheden en mogelijkheden van de dienst in het desbetreffende land;
- e) Het door de desbetreffende dienst geboden niveau van gegevensbescherming.

De eerste drie van deze criteria (democratische inbedding, mensenrechten, professionaliteit en betrouwbaarheid) maakten al langere tijd onderdeel uit van het wegingskader onder de Wiv 2002. Het criterium wettelijke bevoegdheden en mogelijkheden is daar in 2014 bijgekomen naar aanleiding van een aanbeveling van de CTIVD (zie hieronder bij de bespreking van dat samenwerkingscriterium).⁶

De AIVD en de MIVD hanteren in de praktijk ook andere samenwerkingscriteria dan de bovengenoemde wettelijke. Het gaat dan bijvoorbeeld om de wederkerigheid van de samenwerking of de mate waarin de samenwerking de taakuitvoering van de dienst bevordert. Deze criteria zien op de vraag of samenwerking *opportuun* is. De CTIVD heeft in dit onderzoek alleen de toepassing van de vijf wettelijke criteria getoetst.

Democratische inbedding

Of een dienst in voldoende mate democratisch is ingebed hangt volgens de memorie van toelichting af van een aantal factoren. Zo kan onder meer worden gekeken naar het algehele politieke bestel van het land in kwestie en de positie die de betreffende dienst daarin inneemt, de wettelijke bevoegdheden van de dienst en het (onafhankelijke) toezicht daarop.⁷

⁵ Toezichtsrapport van de CTIVD nr. 48 over de invulling van samenwerkingscriteria door de AIVD en de MIVD. Onderzoek naar de uitvoering van Tweede Kamermotie nr. 89 (van de leden Schouw en Segers), *Kamerstukken II 2015/16*, 29 924 nr. 142 (bijlage), beschikbaar op www.ctivd.nl.

⁶ Zie de aanbeveling op p. 41 van het toezichtsrapport van de CTIVD nr. 38 inzake gegevensverwerking op het gebied van telecommunicatie door de AIVD en de MIVD, *Kamerstukken II 2013/14*, 29 924, nr. 105 (bijlage), beschikbaar op www.ctivd.nl.

⁷ Memorie van toelichting op de Wet inlichtingen- en veiligheidsdiensten 2017, *Kamerstukken II 2016/17*, 34 588 nr. 3, p. 160.

Mensenrechten

Bij dit criterium kan bezien worden of het betreffende land internationale mensenrechtenverdragen heeft geratificeerd en of deze verdragen in de praktijk nageleefd worden. Een andere factor is of de buitenlandse dienst in kwestie zelf in verband wordt gebracht met schendingen van mensenrechten. Dit kan bijvoorbeeld blijken uit signaleringen van mensenrechtenschendingen in onderzoeken en rapporten van nationale en internationale mensenrechtenorganisaties.⁸

Een specifiek onderdeel binnen het criterium mensenrechten is het risico dat met de samenwerking, direct of indirect, wordt bijgedragen aan onrechtmatig geweldgebruik in de vorm van illegale targeting. Uit het toezichtsrapport 50⁹ volgt dat de diensten moeten afwegen of de staat van de betreffende buitenlandse dienst, betrokken is bij geweldgebruik in het kader van gewapende conflicten of vergelijkbaar geweldgebruik. Is dit het geval, dan moet worden bezien of gegevensverstrekking het risico met zich brengt dat verwijtbaar wordt bijgedragen aan onrechtmatig geweldgebruik.¹⁰ Verder is het van belang dat heroverweging van de samenwerking plaatsvindt bij concrete aanwijzingen dat door de diensten verstrekte gegevens een aandeel hebben gehad in onrechtmatig geweldgebruik door de staat van de ontvangende buitenlandse dienst.

Professionaliteit en betrouwbaarheid

De professionaliteit van de buitenlandse dienst blijkt onder meer uit zijn inlichtingenproducten of andere operationele resultaten en de mate van organisatie. Bij de betrouwbaarheid gaat het onder meer om de vraag of de buitenlandse dienst gemaakte afspraken, waaronder in ieder geval de *third party rule*,¹¹ nakomt. De beoordeling van dit criterium is grotendeels afhankelijk van de ervaringen die de AIVD en/of de MIVD hebben opgedaan in hun samenwerkingsrelatie met de betreffende buitenlandse dienst en is soms lastig in te vullen bij nieuwe samenwerkingsrelaties. Een andere bron van informatie zijn de opvattingen en ervaringen van bevriende collega-diensten. De professionaliteit en betrouwbaarheid van een buitenlandse dienst zijn volgens de memorie van toelichting belangrijke factoren bij de besluitvorming over een eventuele intensivering van de samenwerkingsrelatie.

Wettelijke bevoegdheden en mogelijkheden

Dit criterium wordt niet als zodanig behandeld in de memorie van toelichting, omdat het pas in een later stadium van de parlementaire behandeling in de wetstekst is opgenomen. Wel wordt aangegeven dat in het kader van transparantie wordt beoordeeld in hoeverre buitenlandse diensten inzicht geven in hun taken, bevoegdheden en werkwijze. Deze beoordeling vindt plaats naar aanleiding van het toezichtsrapport van de CTIVD nr. 38,¹² waarin werd aanbevolen dat de samenwerkingsrelaties moesten worden beoordeeld op transparantie en dat de afwegingen die ten grondslag liggen aan de samenwerking nader moesten worden geconcretiseerd. Deze aanbeveling werd gedaan tegen de achtergrond van de onthullingen van Edward Snowden over de praktijken van de NSA en media-berichten over vermeende betrokkenheid van de AIVD en de MIVD bij deze praktijken. Het nader concretiseren van de afwegingen was nodig omdat uit het onderzoek van de CTIVD bleek dat de diensten niet altijd voldoende informatie hadden over de wettelijke bevoegdheden en (technische) mogelijkheden van hun samenwerkingspartners om het grote vertrouwen dat zij in hen stelden te rechtvaardigen. De aanbeveling houdt dus mede in dat de diensten zich hierover nader informeren, zodat zij verantwoorde afwegingen kunnen maken over de samenwerking.

⁸ Memorie van toelichting op de Wet inlichtingen- en veiligheidsdiensten 2017, *Kamerstukken II* 2016/17, 34 588 nr. 3, p. 160.

⁹ Toezichtsrapport van de CTIVD nr. 50 over bijdragen van de MIVD aan targeting, *Kamerstukken II* 2016/17, 29 924, nr. 144 (bijlage), beschikbaar op www.ctivd.nl.

¹⁰ In haar brief van 26 september 2016 heeft de minister van Defensie deze aanbeveling overgenomen (*Kamerstukken II* 2016/17, 29924 nr. 144). De directeur-generaal van de AIVD heeft bij brief van 19 mei 2017 aan de CTIVD toegezegd ook de aanbeveling over te nemen.

¹¹ De derde partijregel. Deze houdt in dat de verstrekking van gegevens geschiedt onder de voorwaarde dat degene aan wie de gegevens worden verstrekt, deze gegevens niet aan anderen mag verstrekken (artikel 65 Wiv 2017).

¹² Toezichtsrapport van de CTIVD nr. 38 inzake gegevensverwerking op het gebied van telecommunicatie door de AIVD en de MIVD, *Kamerstukken II* 2013/14, 29 924, nr. 105 (bijlage), beschikbaar op www.ctivd.nl.

Hieruit kan worden afgeleid dat dit criterium twee elementen kent:

1. Een toets van de transparantie van de buitenlandse dienst, door te bezien in hoeverre de benodigde informatie over de buitenlandse dienst (openbaar) beschikbaar is en, waar dit aan de orde is, in hoeverre de buitenlandse dienst bereidwillig is zelf deze informatie te verschaffen. In de memorie van toelichting wordt hierover gesteld dat onvoldoende transparantie een sterke contra-indicatie is voor samenwerking.¹³
2. Het door de AIVD of de MIVD verschaffen van informatie over de wettelijke bevoegdheden en mogelijkheden van de buitenlandse dienst, zodat de risico's in dit verband kunnen worden afgewogen.

Een specifiek risico dat zich kan voordoen is de zogenaamde u-bocht constructie: dat de AIVD of de MIVD, door gegevens te ontvangen of operationeel samen te werken met een buitenlandse dienst, gegevens verkrijgt die zijn verworven op een manier die naar Nederlandse wettelijke maatstaven niet is toegestaan.

De waarborgen die gelden voor het verzamelen van gegevens door de buitenlandse dienst spelen bij dit criterium een belangrijke rol. Als er adequate waarborgen zijn om ongerechtvaardigde inbreuken op grondrechten tegen te gaan, zijn er minder risico's verbonden aan operationele samenwerking of aan het ontvangen van gegevens die de partnerdienst heeft vergaard.

Waar het gaat om het verstrekken van gegevens is het vooral van belang na te gaan of de ontvangende buitenlandse dienst bevoegdheden heeft die breder zijn dan gebruikelijk voor een inlichtingen- en/of veiligheidsdienst. Sommige diensten hebben de bevoegdheid zelf handhavend op te treden jegens burgers. Het komt ook voor dat diensten opsporingsbevoegdheden hebben waardoor gegevens die de Nederlandse diensten verstrekken onbedoeld in een strafrechtelijk traject terecht kunnen komen.

Niveau van gegevensbescherming

De laatste jaren is het besef gegroeid dat het voor de bescherming van de privacy nodig is inzicht te krijgen in de manier waarop de ontvanger (dus: de buitenlandse dienst) omgaat met de gegevens die de AIVD of de MIVD verstrekt.¹⁴ De CTIVD heeft in haar toezichtsrapport nr. 48 dan ook aanbevolen dat de diensten het systeem van gegevensbescherming met betrekking tot de betreffende buitenlandse dienst in ogenschouw nemen bij het opstellen van wegingsnotitie. Zij heeft er tijdens de totstandkoming van de Wiv 2017 op aangedrongen dat in de wegingsnotities expliciet aandacht zou worden besteed aan de manier waarop de verwerking, opslag en vernietiging van gegevens is vormgegeven bij een ontvangende dienst en de waarborgen die hierbij gelden. Bij de nota van wijziging (januari 2017) is dit criterium toegevoegd aan de Wiv 2017.

Waar het vergaren van informatie over het niveau van gegevensbescherming in een eerder stadium door de CTIVD is aangemerkt als een inspanningsverplichting, is dit nu verworpen tot een resultaatsverplichting op hetzelfde niveau als de andere wettelijke samenwerkingscriteria. Dit betekent dat de AIVD en de MIVD de informatie moeten vergaren die nodig is om vast te kunnen stellen of er al dan niet adequate waarborgen bestaan voor gegevensbescherming bij de betreffende buitenlandse dienst. Dit is het resultaat waar het om gaat. Voor het verkrijgen van een beeld van de risico's is het niet nodig om in detail in kaart te brengen hoe deze waarborgen precies zijn ingericht, maar of ze er

¹³ Memorie van toelichting op de Wet inlichtingen- en veiligheidsdiensten 2017, *Kamerstukken II* 2016/17, 34588 nr. 3, p. 161.

¹⁴ De recente uitspraak van het Europese Hof voor de Rechten van de Mens in de zaak *Centrum för Rättvisa* versus Zweden biedt ook steun voor het standpunt dat het vereisen van een gelijk of vergelijkbaar niveau van bescherming één van de waarborgen is die van belang kan zijn bij het uitwisselen van ongeëvalueerde gegevens in bulk. EHRM 19 juni 2018, nr. 35252/08, ECLI:CE:ECHR:2018:0619JUD003525208 (*Centrum för Rättvisa t. Zweden*), par. 150.

zijn en wat hun toepassingsbereik is. Dit laatste is van belang om vast te stellen dat waarborgen voor gegevensbescherming ook gelden voor de gegevens die de betreffende buitenlandse dienst verkrijgt van zijn buitenlandse partnerdiensten (in voorkomende gevallen dus de AIVD of de MIVD) en of deze waarborgen ook gelden voor niet-ingezetenen van het betreffende land. De partnerdienst krijgt dus geen algemene beoordeling op het gebied van gegevensbescherming, maar er moet wel worden nagegaan welk niveau van bescherming geboden zal worden aan de gegevens die de AIVD of de MIVD (mogelijk) aan die buitenlandse dienst zal verstrekken in de toekomst.

Bij de beoordeling van het criterium niveau van gegevensbescherming gaat het om waarborgen op het gebied van:¹⁵

1. Doelbinding (gegevensverwerking moet gekoppeld zijn aan een specifiek doel);
2. Dataminimalisatie (gegevensverwerking moet niet verder gaan dan nodig is voor het doel ervan);
3. Bewaartermijnen;
4. Waarborgen die zien op de kwaliteit van gegevens (dat de gegevens accuraat, volledig en *up-to-date* zijn);
5. Waarborgen die zien op de beveiliging van gegevens tegen verlies of ongeoorloofde toegang, gebruik, wijziging of vernietiging;
6. Het in acht nemen van de belangen van de betrokken personen (evenredige belangenafweging; proportionaliteit);
7. Het in acht nemen van de rechten van de betrokken personen (bijvoorbeeld - onder voorwaarden - toegang tot de gegevens die de dienst over de betrokkene heeft); en
8. Onafhankelijk, adequaat en effectief toezicht op gegevensbescherming.

Deze acht elementen zijn stuk voor stuk relevant om een beeld te krijgen van de manier waarop de buitenlandse dienst omgaat met gegevens en daarbij de privacy beschermt. In de wegingsnotities dient te worden aangegeven of deze waarborgen bestaan en in hoeverre zij gelden voor de gegevens verkregen van buitenlandse partnerdiensten, waaronder de gegevens van niet-ingezetenen van het betreffende land.

Herziening

De wet bepaalt dat als omstandigheden daartoe aanleiding geven de aard en de intensiteit van de samenwerkingsrelatie met een buitenlandse dienst opnieuw wordt gewogen (artikel 88 lid 5 Wiv 2017). In de memorie van toelichting wordt uitgelegd dat een samenwerkingsrelatie zowel in positieve als in negatieve zin kan veranderen. Een voorbeeld van een positieve verandering is dat een beter beeld van de professionaliteit en betrouwbaarheid wordt verkregen naarmate langer met de betreffende buitenlandse dienst wordt samengewerkt. Als dit uit een nieuwe weging naar voren komt, kan de samenwerking verdergaande vorm krijgen. Negatieve ontwikkelingen bij de buitenlandse dienst of in het betreffende land moeten eveneens hun vertaling krijgen in een heroverweging van de wegingsnotitie.

¹⁵ Deze elementen zijn gebaseerd op de beschrijving van de algemene beginselen van gegevensbescherming in het deskundigenbericht dat in het kader van rapport nr. 56 is opgemaakt. Zie bijlage IV bij het toezichtsrapport van de CTIVD nr. 56 over de multilaterale gegevensuitwisseling door de AIVD over (vermeende) jihadististen, *Kamerstukken II* 2017/18, 29 924, nr. 160 (bijlage), beschikbaar op www.ctivd.nl.

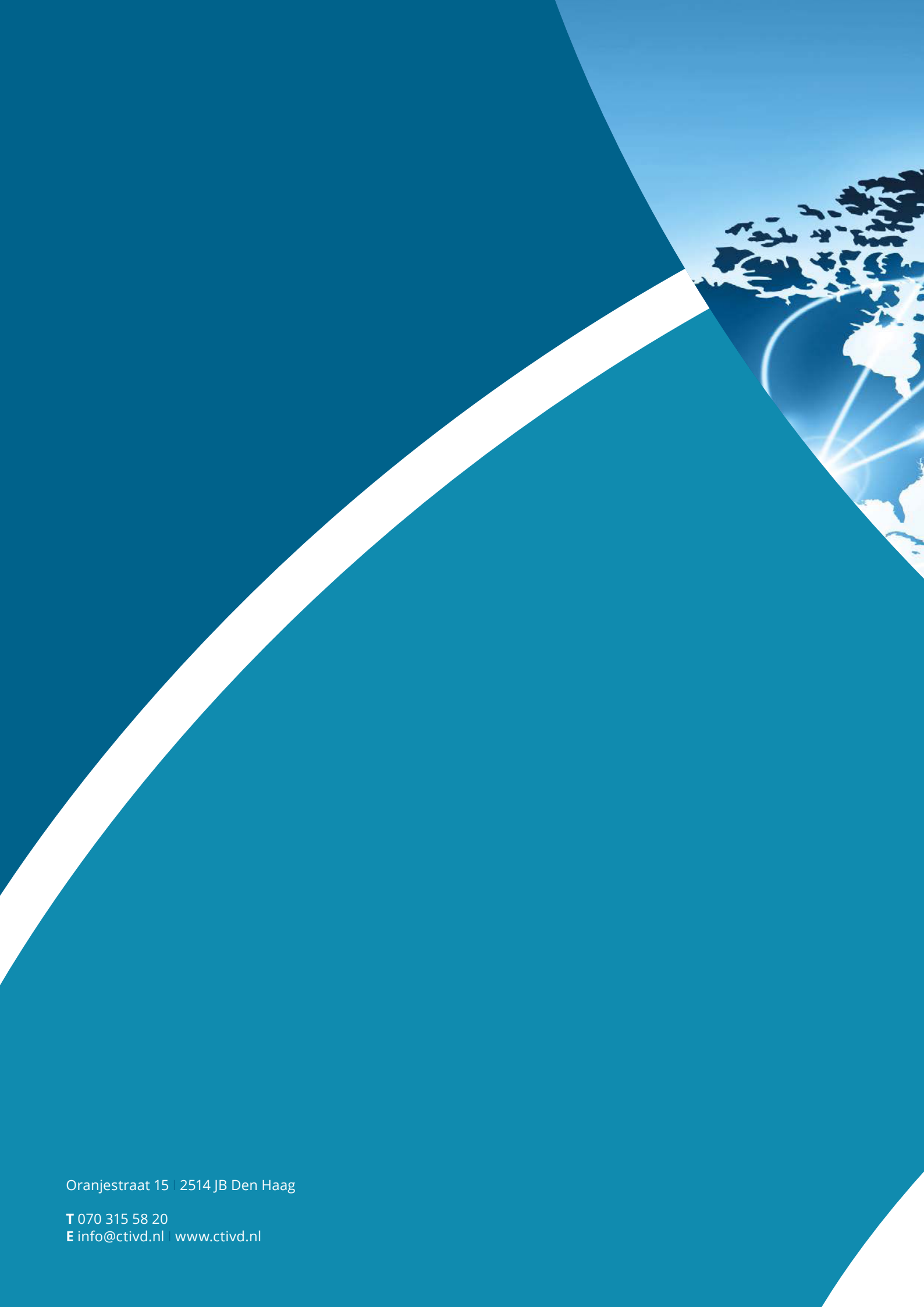
Dit impliceert dat de AIVD en de MIVD de ontwikkelingen in de landen waarmee wordt samengewerkt in de gaten houden om te kunnen beoordelen of er omstandigheden zijn die aanleiding geven tot een herziening van de wegingsnotitie.

4. Toestemmingsniveau

Een onderdeel van het vernieuwde kader voor samenwerking met buitenlandse diensten is het verhogen van het niveau waarop toestemming wordt gegeven voor het aangaan van samenwerkingsrelaties. Deze bevoegdheid is in de Wiv 2017 in beginsel bij de minister belegd in plaats van bij het hoofd van de dienst, ongeacht of het gaat om een risicodienst of niet.¹⁶ De wet voorziet aanvullend in de mogelijkheid tot het mandateren van deze bevoegdheid aan het hoofd van de dienst. Het vereiste van ministeriële toestemming voor het aangaan van samenwerkingsrelaties is in lijn met de toezeggingen die de ministers van BZK en Defensie in juni 2016 hebben gedaan in reactie op de CTIVD-rapporten 48 en 49. De CTIVD ziet het als een belangrijke waarborg dat de minister zelf toestemming geeft voor het aangaan van samenwerkingsrelaties, omdat daarmee op het hoogste (politieke) niveau – en daarmee buiten de betrokken dienst – wordt beoordeeld of de gesignaleerde risico's geaccepteerd kunnen worden en welke gevolgen dit heeft voor de samenwerking. Zij heeft dit standpunt meermaals naar voren gebracht tijdens de totstandkoming van de Wiv 2017.¹⁷

¹⁶ Memorie van toelichting op de Wet inlichtingen- en veiligheidsdiensten 2017, *Kamerstukken II* 2016/17, 34588 nr. 3, p. 161.

¹⁷ Reactie van de CTIVD op het concept-wetsvoorstel Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten 20XX (augustus 2015), *Kamerstukken II* 2016/17, 34 588 nr. 3 (bijlage met identifier blg-787328) en Zienswijze van de CTIVD op het wetsvoorstel Wiv 20.. (november 2016). Beide stukken zijn te vinden op www.ctivd.nl.

Oranjestraat 15 | 2514 JB Den Haag

T 070 315 58 20

E info@ctivd.nl | www.ctivd.nl